

ÅRSÖVERSIKT 2012
MUST

© Försvarsmakten

Foto: sid 18 Rikspolisstyrelsens bildbank, övriga Försvarsmaktens mediaportal

Grafisk formgivning & tryck: FMV, FSV, Grafisk produktion, Lidingövägen 24, Stockholm

ProdID 130508-003

ÅRSÖVERSIKT 2012

MUST

FÖRSVARSMAKTEN

MILITÄRA UNDERRÄTTELSE-
OCH SÄKERHETSTJÄNSTEN

Innehåll

Must 2012	3
Utvecklingen i Sveriges närområde	4
Terrorhotet mot Försvarsmakten	6
Fortsatt händelserikt år i Mellanöstern och Nordafrika	8
Stöd för exportkontroll och icke-spridningsarbete	10
Att förebygga informationsförluster	11
Mer samverkan mot allvarliga IT-hot	12
Stöd till Försvarsmakten	14
Att vara försvarsattaché i Pakistan och Afghanistan	16
Must i Almedalen	18
Om Must	19

Must 2012

Jag tillträdde som chef för Militära underrättelse- och säkerhetstjänsten (Must) i oktober 2012. Tre saker slog mig direkt. Must bedriver en verksamhet med stor bredd – nationellt och internationellt. Vårt samarbete med andra svenska myndigheter är omfattande. Och för det tredje - allmänhetens insyn i Must begränsas till stor del av sekretess.

Efterfrågan på våra rapporter och tjänster har varit fortsatt stor under 2012. Våra huvuduppdragsgivare, regeringen och Försvarmakten, har visat stort intresse för Musts bedömningar om utvecklingen i det svenska närområdet och andra delar av världen. Vårt stöd avseende säkerhetsskydd till andra myndigheter, till exempel inom området säkra kommunikationer, har samtidigt varit mycket efterfrågat.

Utvecklingen går mot fördjupade samarbeten mellan Must och andra myndigheter. I flera frågor krävs ett tätt samarbete om man ska kunna lösa sitt uppdrag på ett effektivt och ekonomiskt sätt. Exempel på sådana frågor är terrorism och spridning av massförstörelsevapen, men också informationsförluster. Under 2012 startade Försvarets radioanstalt, Säkerhetspolisen och Must ett projekt under benämningen Nationell samverkan till skydd mot allvarliga IT-hot (NSIT).

Försvarmaktens reform till ett insatsförsvär med hög beredskap för nationellt försvar och internationella insatser innebär ökade krav på Must. Under 2012 har Must stärkt förmågan att bidra med underrättelser till svenska förband i internationell tjänst. Att lämna underlag till Försvarmaktens planering och förståelseutveckling har också varit centrala inslag i Musts verksamhet under året. När det gäller Försvarmaktens säkerhetsskydd har Must under 2012 fortsatt med att sprida kunskap om säkerhetshoten och att stärka skyddet mot sådana hot, som i högsta grad är en realitet.

Det är min övertygelse att Must så långt som möjligt ska berätta om sin verksamhet utåt. Årsöversikten som du nu läser är ett initiativ som bland annat syftar till att göra Must lite mindre hemligt. Det ligger i sakens natur att en relativt tunn skrift som denna inte kan beskriva allt som sker på Must under ett år. Betrakta därför den här årsöversikten som några nedslag i den verksamhet som Must bedriver.

Gunnar Karlson

Utvecklingen i Sveriges närområde

DEBATTEN OCH ANALYSARBETET inför kommande inriktningsbeslutet för försvaret (2015-) tog fart under 2012. Försvarsbesluten är styrande för vilken förmåga och beredskap som bl.a. Försvarmakten ska ha. Det föregås av analys av utvecklingen i världen. Hotbilden mot Sverige och svenska intressen, liksom utvecklingen i det svenska närområdet, brukar ha en framskjuten position i analysen. Must har bidragit med sakkunskap till arbetet både vid Regeringskansliet och vid Försvarsberedningen.

Sverige påverkas av skeenden och händelser långt bortom våra gränser. Flöden såsom handel och investeringar, migration och resande, men också internationellt politiskt samarbete innebär att Sverige är väl integrerat med omvärlden. I ett snävare säkerhets- och försvarspolitiskt perspektiv är utvecklingen i det svenska närområdet centralt i Musts analysverksamhet. Med Sveriges närområde avses här de nordiska länderna, Östersjöområdet, Barentsområdet och delar av Norska havet.

Närområdet ett gränsland

Den säkerhetspolitiska utvecklingen i Sveriges närområde fortsätter att präglas av relationerna mellan USA, Nato, EU och Ryssland. Ryssland är negativt till en fortsatt utvidgning av Nato, vilket även omfattar en utökad Nato-närvaro i vad man betraktar

som det ryska närområdet. Exempelvis har Natos beslut att utveckla ett missilförsvar, med bl.a. fasta installationer i Polen, lett till starka ryska reaktioner. Ryssland har beskrivit utplaceringen av en ny generation medeldistansmissiler i Kaliningradområdet som ett svar på USA:s och Natos planer.

Ryssland markerar tydligt att man är beredd att skydda sina intressen, inklusive ryska medborgare, även med militära medel. Ett exempel är kriget i Georgien 2008. Relationerna mellan Ryssland och särskilt östersjöstaterna Estland och Lettland präglas alltjämt av frågan om den rysktalande befolkningens situation i dessa länder. På energiområdet finns spänningar mellan Ryssland och främst Lettland och Litauen, t.ex. genom ryska företags monopolställning avseende leverans av naturgas.

Östersjöområdet

Samtliga stater runt Östersjön förutom Ryssland är EU-medlemmar. I och med

Lissabonfördraget har alla EU-medlemmar uttryckt sin avsikt att bistå varandra i händelse av katastrofer samt civila och militära kriser. Genom sitt medlemskap i Nato har Danmark, Tyskland, Polen, Litauen, Lettland och Estland förbundet sig att försvara varandra. De nordiska länderna har förklarat varandra solidaritet och bistånd i händelse av t.ex. naturkatastrofer, katastrofer orsakade av människor, IT- eller terroristangrepp.

Östersjön kommer under de närmaste åren att få ökande betydelse för energitransporter. Bygget av gasledningen Nordstream samt utbyggnaden av hamnkapaciteten i den ryska delen av Finska viken innebär att Östersjöns betydelse för handel och främst rysk energi-export ökar. Det innebär också att Östersjöns strategiska betydelse för Ryssland ökar.

Arktisområdet

Flera bilaterala och multilaterala samarbeten utvecklas för att hantera de stora intressena rörande energi, sjöfart, miljö, säkerhet och överlappande territoriella anspråk i Arktisområdet. Det övergripande säkerhetspolitiska klimatet i Arktis är avhängigt relationen mellan Ryssland och USA. Trots betydande utmaningar präglas utvecklingen i Arktisområdet av samförstånd kring gemensamma utmaningar.

Bland de viktigaste förändringarna i Arktis är att regionen är på väg att öppnas för sjöfart. Rutterna, Nordostpassagen, Nordvästpassagen och en rutt över Nordpolen, är upp till 40 % kortare än de som idag används. Ett mer omfattande framtida utnyttjande av dessa rutter förutsätter stora investeringar i bl.a. lotsning, räddningstjänst och miljöskydd.

En betydande del av den globala tillgången på naturgas, men även stora volymer

olja, tros finnas i Arktis. Därtill beräknas Arktis innehålla omfattande mineraltillgångar på land och till havs. Även om isen minskar kommer energi- och mineralutvinning att vara komplicerad. Den är förknippad med stora miljörisiker då naturen är mycket känslig.

Rysk militärreform fortsätter

Ryssland genomför sedan några år en omfattande strukturomvandling och modernisering av de väpnade styrkorna. Rysk militär förmåga ökar – från en låg nivå – till början av 2020-talet som följd av att man tar fram nya och tekniskt avancerade vapensystem, som exempelvis stridsflygplan, stridsfartyg, ubåtssystem, markrobotsystem och luftvärn. Förbanden har omstrukturerats, och nu återstår att bygga upp en underofficerskår och öka antalet kontraktsanställda soldater som kan hantera den allt modernare materielen som gradvis börjar nå förbanden.

Försvarsutgifterna är högt prioriterade av den ryska statsledningen. Mellan 2005 och 2012 mer än tredubblades de ryska försvarsanslagen. Under perioden 2012-2015 förväntas försvarsutgifterna öka ytterligare 65 %.

Hotet mot Sverige

Det militära hotet mot Sverige bedöms fortsatt vara lågt. Sverige bedöms i första hand kunna bli utsatt för politiska och ekonomiska påtryckningar samt för underrättelseinlämning. Påtryckningarna är inte nödvändigtvis begränsade till konventionella medel och metoder, utan kan innefatta t.ex. dator- och nätverksoperationer. På flera års sikt kan dock inte en försämrad säkerhetspolitisk situation i det svenska närområdet uteslutas.

Terrorhotet mot Försvarsmakten

Must såg under våren 2012 över terrorhotet mot Försvarsmakten. Slutsatsen blev att i juni höja hotnivån för Försvarsmakten i Sverige ett steg, från lågt till förhöjt (från nivå 2 till 3). I och med höjningen ligger hotnivån för Försvarsmakten i Sverige på samma nivå som för Sverige generellt. Det var Säkerhetspolisen, som på rekommendation av Nationellt center för terrorhotbedömning (NCT), höjde hotnivån för Sverige från lågt till förhöjt hösten 2010.

Höjningen av hotnivån för Försvarsmakten i Sverige grundar sig i den allmänna utveckling av hotbilden som skett de senaste åren. Utvecklingen innefattar en ökad akti-

vitet inom vissa våldsbejakande miljöer där aktiviteten bedöms vara riktad mot Sverige och svenska intressen. Översynen har också beaktat de senaste årens attentat och attentatsförsök mot militära mål i Europa, exempelvis det mot militär personal i Toulouse i Frankrike i mars 2012.

NCT är ett samarbete mellan Must, Säkerhetspolisen och Försvarets radioanstalt. NCT fungerar som permanent arbetsgrupp sedan 2009. Bakom ligger behovet av fördjupat samarbete i denna fråga som spänner över både nationsgränser och myndighetsuppdrag. NCT tar fram bedömningar avseende terrorhotet mot Sverige och svenska intressen och analyserar trender på terrorområdet. Analytikerna i NCT förses med information från sina respektive myndigheter.

Fortsatt händelserikt år i Mellanöstern och Nordafrika

Under 2012 har inbördeskriget i Syrien stått i centrum för händelseutvecklingen i regionen. Regimen i Damaskus har blivit alltmer pressad och isolerad internationellt. Men så länge som regimen inte ger upp, eller vill förhandla, fortsätter striderna och med dem flyktingströmmar och lidande. I ett regionalt perspektiv utmanas stabiliteten i angränsande Libanon och Jordanien. Konflikten kan även inverka negativt på relationerna mellan t.ex. sunni- och shiamuslimer i andra delar av regionen.

Militanta islamistiska grupper i Syrien har utökat sina aktiviteter under 2012. Syrien har dragit till sig individer från andra länder som delar al-Qaidas ideologi. Fortsatta stri-

der och spänningar mellan olika trosgrupper spelar terroristgrupperna i händerna. De kan försöka stärka sitt inflytande över utvecklingen i Syrien och etablera en mer permanent närvaro. En sådan utveckling utgör i sin tur ett hot mot säkerheten även bortom regionen.

Det folkrika Iran är historiskt sett en nyckelaktör i regionen och landets utveckling är också central för regionens framtid. Misstankarna om ett hemligt program för att utveckla kärnvapen gör att Iran står högt upp på den globala säkerhetspolitiska agendan. Regimen i Teheran söker fortsatt en regional stormaktsroll. Strategin är att vinna inflytande bland regeringar och grupperingar i regionen och därmed begränsa USA:s och Israels makt.

NÅGRA UTMANINGAR FÖR LÄNDERNA I MELLANÖSTERN OCH NORDAFRIKA

SLITNINGAR MELLAN NYA OCH GAMLA MAKTELITER. Om nya grupper ska få inflytande blir det på bekostnad av tidigare maktstrukturer. Privilegierade samhällsklasser och grupper kommer att känna sig hotade.

IDEOLOGISKA MOTSÄTTNINGAR är synliga mellan islamistiska och sekulära grupper, men finns också mellan konservativa och mer radikala islamistiska grupper.

GAP MELLAN FOLKLIGA FÖRVÄNTNINGAR OCH DE STYRANDES FÖRMÅGA ATT UPPFYLLA DESSA. Den enskilt största utmaningen för de styrande är de socioekonomiska förhållandena. Det handlar

här om en ung befolkning, ojämnt fördelat välstånd, hög arbetslöshet, inflation och korruption.

BRISTANDE SÄKERHET OCH SÄKERHETS-VACUUM. Jämfört med före 2010 finns idag en ökad risk att al-Qaida och al-Qaida-inspirerade grupper försöker få fotfäste i de länder och områden som tidigare stod under sträng myndighetskontroll.

REGIONALPOLITISK OFÖRUTSÄGBARHET. Nya allianser mellan stater och olika grupperingar har potential att på ett påtagligt sätt förändra den geopolitiska kartan i regionen. Inte minst rör detta framtiden för alliansen Iran-libanesiska Hizbollah-Syrien.

Stöd för exportkontroll och icke-spridningsarbete

Underrättelsetjänsten bidrar nationellt och internationellt till en effektivare vapenexportkontroll och till att motverka spridning av produkter med dubbla användningsområden, dvs. produkter som kan användas civilt men också militärt i framställningen av massförstörelsevapen.

Musts rapportering ger svenska regeringsföreträdare ett bättre kunskapsläge och kan användas till stöd för att utveckla politik och nya regler för exportkontroll och icke-spridning. I vissa fall kan rapporteringen även vara direkt användbar vid internationella förhandlingar, t.ex. om sanktioner mot enskilda länder, företag eller individer.

Must bidrar även genom att stödja Inspektionen för strategiska produkter (ISP), som prövar ansökningar om exporttillstånd och svarar för tillsyn på området. Must ingår i ISP:s samordningsgrupp avseende icke-spridning och exportkontroll (ISEK) tillsammans med Tullverket, FOI, FRA och Säkerhetspolisen, och deltar även i ett strategiskt samverkansråd.

ISP ställer kontinuerligt frågor till Must och andra underrättelsemyndigheter. Det

kan t.ex. handla om att man behöver mer information om en tilltänkt slutanvändare, ett företag som agerar mellanhand eller hur en viss materiel kan användas. Motsvarande frågor kan även inkomma till Must från underrättelse- och säkerhetstjänster i andra länder. Syftet med denna typ av samverkan är att försöka förhindra att kontrollerade produkter eller materiel hamnar i fel händer.

På begäran kan Försvarsmakten och underrättelsetjänsten även stödja med operativa resurser. Ett exempel är att följa ett fartygs rörelser om man misstänker att det har en last som ska levereras i strid med internationella sanktioner.

I ETT FALL FRÅN 2012 med en planerad export av produkter med dubbla användningsområden till ett utländskt företag, fanns misstanke om att varorna var avsedda för militärt bruk. Musts information och bedömningar om den tilltänkta slutanvändaren och det aktuella landets kärnteknikprogram styrkte misstanken och bidrog till att den planerade exporten inte genomfördes.

Att förebygga informationsförluster

Vad skulle hända på sikt om säkerhetsskyddet vid ett förband eller myndighet aldrig granskades? Risken finns att man börjar strunta i regelverk och får en kultur där man inte bryr sig, eftersom ingen annan gör det. Om inte säkerhetsskyddet regelbundet kontrolleras finns det stor risk att skyddet blir bristfälligt, och det kan resultera i att rikets säkerhet hotas.

Inom Försvarmakten har Must uppgiften att bedriva säkerhetstjänst. Detta görs med stöd i säkerhetsskyddslagen (1996:627). Lagstiftningen ger Must rätt att utfärda föreskrifter om hur information ska skyddas, men också mandat att göra kontroller inom Försvarmakten och vid en antal utpekade myndigheter med försvarsanknytning.

Erfarenheter från Musts kontrollverksamhet visar att det i många fall är svårt för de kontrollerade enheterna att se egna brister och att det behövs externt stöd att komma tillrätta med problem.

Så går en kontroll till

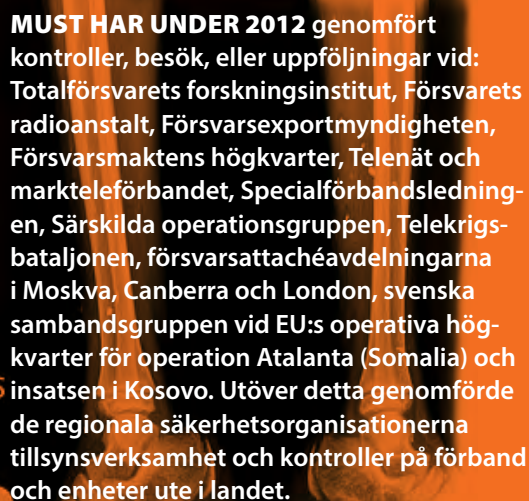
En säkerhetsskyddskontroll anpassas till den enhet som ska kontrolleras. Inför en kontroll ska den kontrollerade lämna in säkerhetsskyddsplaner, redogöra för vad säkerhetsskyddet dimensionerats för samt vilka åtgärder som vidtagits. Denna process innebär en intern genomlysning, vilket ofta får till följd av att en förbättring av säkerhetsskyddet uppnås.

Vid själva säkerhetsskyddskontrollen gör ett flertal specialister från Must djup-

dykningar inom olika delområden för att kontrollera att säkerhetsskyddet hänger samman och att det fungerar i praktiken. Vad är t.ex. den svagaste länken i kedjan? Efter kontrollen upprättas en åtgärdsplan för att täppa till de eventuella hål som upptäckts inom säkerhetsskyddet.

Kontrollresultaten visar ofta att den svagaste länken är den enskilde och att bristerna kan därmed rättas till med utbildning och med ett förändrat och tydligare arbetssätt.

Ett annat sätt att bedriva tillsyn är ett genomföra ett säkerhetsskyddsbesök för att samverka och föra dialog om utmaningar och lösningar. Även här är det viktigt att tillsynen genomförs tillsammans med myndighetens säkerhetsskyddschef eller förbandets säkerhetschef.

MUST HAR UNDER 2012 genomfört kontroller, besök, eller uppföljningar vid: Totalförsvarets forskningsinstitut, Försvarets radioanstalt, Försvarsexportmyndigheten, Försvarmaktens högkvarter, Telenät och markeleförbandet, Specialförbandsledningen, Särskilda operationsgruppen, Telekrigsbataljonen, försvarsattachéavdelningarna i Moskva, Canberra och London, svenska sambandsgruppen vid EU:s operativa högkvarter för operation Atalanta (Somalia) och DS insatsen i Kosovo. Utöver detta genomförde de regionala säkerhetsorganisationerna tillsynsverksamhet och kontroller på förband och enheter ute i landet.

Mer samverkan mot allvarliga IT-hot

Samhällets efterfrågan på IT-baserade informationssystem ökar, så även inom försvarssektorn där både myndigheter och privata företag ingår. Vi blir också mer beroende av tekniska lösningar för att hantera information, vilket kvalificerade motståndare såsom främmande underrättelsetjänster utnyttjar. Det finns uppenbara hot, risker och sårbarheter kopplat till smarta mobiltelefoner, sociala medier och bärbara lagringsmedier såsom USB-stickor.

Statsaktörer har genomfört spionage i cyberrymden i mer än tio år. Allvarlighetsgraden för länder och företag som utsätts beror på vilken information som stjäls eller ändras. Sverige är intressant ur många aspekter: politiska ställningstaganden, militärteknologi, civil högteknologi, framstående forskning, tekniska innovationer med mera. En annan del av IT-hotet utgörs av förstörande cyberattacker mot samhällsviktiga funktioner och infrastruktur. Dessa är dock mycket ovanliga, även globalt.

NSIT startas

Samarbetsprojektet Nationell samverkan till skydd mot allvarliga IT-hot (NSIT) mellan Säkerhetspolisen, Must och Försvarets radioanstalt påbörjades i slutet av 2012. NSIT ska analysera och bedöma hot och sårbarheter samt skyddsåtgärder när det gäller allvarliga IT-hot mot våra mest skyddsvärda nationella intressen. Syftet är att försvåra för en kvalificerad angripare att komma åt eller skada svenska skyddsvärda civila och militära resurser.

NSIT kommer inte att ägna sig inte åt IT-brottslighet, såsom ekonomiska bedrägerier, eller över belastningsattacker mot hemsidor.

Helena Rietz, ställföreträdande chef för Must:

– IT-hotet anpassar sig inte till svenska myndighetsstrukturer och NSIT har vuxit fram ur ett samarbetsbehov som de tre myndigheterna sett under en längre tid. Det har inspirerats av goda erfarenheter från NCT. Det krävs en mix av inhämtnings- och analysförmågor för att bedöma IT-hotet – något som vi tre har tillsammans.

Genom NSIT förväntar sig de deltagande myndigheterna mer effekt av befintliga resur-

ser och att stärka den nationella säkerheten. Kompetensen samlas i arbetsgrupper som arbetar kring konkreta projekt. Arbetet sker inom ramen för respektive myndighets uppdrag och innebär inte några utökade befogenheter. Även andra myndigheter kan komma att bjudas in att stödja NSIT på projektbasis.

IT-system ska vara säkra från början

Under 2012 har MUST slutfört ett omfattande arbete med en uppdaterad version av Krav på Säkra Funktioner (KSF). Denna förmedlar en specifikation på de IT-säkerhetsegenskaper som IT-system i Försvarmakten ska ha. Det som återstår och som blir fokus för de närmaste åren är att sprida skrivelsen så att den når fram till alla som arbetar med dessa frågor, utbilda och göra kraven kända samt att börja tillämpa reglerna för att i praktiken säkerställa det balanserade skydd som eftersträvas.

KSF är framtaget för att Must på ett förutsägbart och konsekvent sätt ska kunna godkänna säkerhetsfunktioner i Försvarmaktens IT-system. KSF ger också möjlighet för den som ska anskaffa ett nytt IT-system, och ger eventuella leverantörer, en förståelse

för de krav som ställs och en möjlighet att bedöma om ett tänkt system uppfyller kraven. Tanken är att de nya kraven ska underlätta och möjliggöra att det både blir billigare och går fortare vid anskaffning utan att man för den skull bortser från säkerhetskraven. Pia Gruvö, avdelningschef på Must:

– Must har i sitt arbete med säkerhetsfunktioner funnit att den här typen av underlag om KSF har saknats och är efterfrågade i samhället i stort, både av myndigheter och av organisationer.

CHEFEN FÖR MUST är Försvarmaktens informationssäkerhetschef. Must representerar Försvarmakten i Samverkansgruppen för informationssäkerhet (SAMFI) som arbetar för att förbättra informationssäkerheten på nationell nivå. I SAMFI ingår dessutom Försvarets materielverk, Post- och telestyrelsen, Myndigheten för samhällsskydd och beredskap, Försvarets radioanstalt, Rikskriminalpolisen och Säkerhetspolisen.

Stöd till Försvarsmakten

Internationella insatser

Sverige och Försvarsmakten deltog under 2012 i de internationella kris- hanteringsinsatserna i Afghanistan (ISAF) och Kosovo (KFOR), båda under ledning av Nato. Must stödde löpande insatsledningen i Högkvarteret, de svenska förbanden och befälhavarna i insatsområdet med underrättelser och underlag för hot- och riskbedömningar. Must kontrollerade även säkerhetsskyddet vid de insatta förbanden.

Politiska beslut om deltagande i nya eller andra internationella insatser fattas ibland snabbt - t.ex. var det så i fallet med Libyeninsatsen 2011 – med det tar ofta flera månader att skapa ett bra informationsläge om insatsområdet. Därför påbörjas Musts underrättelsearbete ofta redan före beslut om insats. Under 2012 pågick exempelvis förberedelser vid Must för att stödja ett tredje svenskt deltagande i EU:s anti-piratoperation utanför Somalia, benämnd operation Atalanta.

Inom Must svarar främst Nationella underrättelseenheten (NUE) för underrättelsestödet till insatserna. Under 2012 skedde en tillväxt av NUE, främst avseende personal, materiel, och utbildningsinsatser. En av de bärande idéerna med NUE är att personal - med rätt utbildning, erfarenhet och kompetens - används återkommande för de

internationella insatser som Sverige deltar i. Personalen roterar mellan sina arbetsplatser på Must och i insatsområdet.

Omvärldsutveckling

Efterfrågan på underlag och bedömningar från Försvarsmakten avseende omvärldsutvecklingen ökade 2012. Must har lämnat underlag för Försvarsmaktens beredskap, operativa verksamhet och förbandsutveckling (inklusive den återupptagna försvarsplaneringen) samt för insatsorganisationens utveckling och materiella förnyelse. Must har även deltagit i spel- och övningsverksamhet (t.ex. övningen Kompass 2012,) perspektivplanering samt i arbete med studier och teknikutveckling.

Förmågeutveckling

Must leder och samordnar underrättelse- och säkerhetstjänstfunktionens övergripande utveckling och verksamhet inom Försvarsmakten. Under 2012 träffades regelbundet Militära underrättelsetjänsten- och säkerhetstjänstens Chefsgrupp (Musc). Syftet med gruppen är skapa en sammanhållen bild och ge inriktning för funktionens fortsatta utveckling. Representanter deltog från övriga ledningar i Högkvarteret och Försvarsmaktens Underrättelse- och Säkerhetscentrum (FMUndSäkC) i Uppsala, som utbildar tolkar, chefer och personal inom funktionen.

Att vara försvarsattaché i Pakistan och Afghanistan

Överste Anders Waldén är sedan sommaren 2010 Sveriges försvarsattaché till Pakistan, med bas på svenska ambassaden i Islamabad. Han besöker också grannlandet Afghanistan sju till åtta gånger per år, där han är sido-ackrediterad.

Här intervjuas överste Waldén.

Hur är det att arbeta i Pakistan?

– Den bristande säkerheten är en begränsning. Det är omöjligt att resa i vissa delar av landet och jag måste begära tillstånd hos myndigheterna innan jag kan resa till andra mer tillgängliga områden. Men säkerhetsläget i Islamabad är numera förhållandevis gott, även om spänningar plötsligt uppstår och mobiltelefonnätet stängs ner i preventivt syfte. I attachékretsen här finns knappt 60 länder med tyngdpunkt från Asien, västerländska länder, Mellanöstern och norra Afrika.

Om du jämför med Afghanistan?

– Arbetsmiljön i Kabul präglas av större osä-

kerhet. Tillgången på bepansrade fordon och personskydd är helt avgörande för mina möjligheter att komma utanför ambassadområdet.

Hur ser kontakterna Sverige-Pakistan ut på försvarsområdet?

– Svenska försvarsmakten har sedan 1948 haft observatörer i Kashmir, i en av de två äldsta pågående FN-missionerna. Det sker också studiebesök av officerare och officersstudenter mellan våra länder. På senare tid har den i Sverige verksamma försvarsindustrin exporterat luftvärn och flygande spaningsradar till Pakistan.

Vad händer i Pakistan?

– Pakistan har att hantera ett betydande energunderskott som påverkar människor i hela landet och industrin, med ransonering av gas till bilar och hushåll. Samtidigt finns en vikande ekonomisk utveckling med allt mindre av egna och utländska investeringar, ökande fattigdom och minskande läs- och skrivkunnighet.

– De militära operationerna i gränsområdet mot Afghanistan har ännu inte lyckas kväsa upproren. Till detta ska läggas en utveckling av tilltagande våld i 20-miljonstaden Karachi med vågor av mord, samt terrorattentat mot religiösa minoriteter på olika platser i landet som dödat och skadat hundratals människor.

– Militären har en stark position i utrikes- och säkerhetspolitiken. Armén är fullt upptagen med att söka begränsa våldet i gränsområdet till Afghanistan och att skydda sina baser från attacker, samtidigt som man traditionellt håller en mängd förband beredda att möta indisk aggression längs den östra gränsen.

Hur påverkar Pakistan utvecklingen i Afghanistan?

– Pakistan har på olika sätt haft stor inverkan på utvecklingen i Afghanistan de senaste 40 åren och det går inte att förstå utvecklingen i Afghanistan utan att lära känna interaktionen med Pakistan. Dynamiken i regionen

domineras av den amerikanska närvaron och ISAF-insatsen (den multinationella insatsen), relationerna med Indien, Kina och den pågående blockaden mot Iran.

Vad tror du om framtiden i Afghanistan?

– Med perspektivet att ISAF snart lämnar Afghanistan, är det många som är oroliga för framtiden. Frågorna är många. Kommer USA:s fortsatta närvaro vara tillräcklig för att ANSF (de afghanska säkerhetsstyrkorna) ska hålla samman?

Vilken roll kommer talibanerna att acceptera?

– Deras syn är att de är obesegrade och att ISAF ger upp. Kommer ett inbördeskrig att bryta ut som leder till nya flyktingströmmar till angränsande länder? Eller hittar man några fungerande kompromisser som gör att de miljontals afghanska flyktingarna i lägren i Pakistan och Iran väljer att återvända?

OM FÖRSVARSAATTACHÉERNA

Sverige har haft försvarsattachéer sedan mitten av 1800-talet. Vid utgången av 2012 bestod försvarsattachéorganisationen av 27 residenta och 13 resande försvarsattachéer. Dessa var sammantaget ackrediterade till 58 länder. Under 2011 etablerades en ny attachéavdelning i Australien.

Försvarsattachéerna representerar Sverige i sina ackrediteringsländer och är delvis integrerade i de svenska ambasadernas verksamhet. De bistår vid besök samt rapporterar om händelser, från förbandsbesök och militär utveckling. Deras intryck och de uppgifter som de får tar del av, utgör en viktig pusselbit i Musts analysarbete. De svenska attachéerna agerar öppet med sitt namn och sin

befattning, i enlighet med diplomatiska spelregler.

Skälen till att stationera svenska försvarsattachéer i nya länder varierar. Ibland överväger behovet av mer kunskap om länder och regioner. Andra gånger överväger behovet av att hantera bilaterala militära relationer, t.ex. försvarsmaterielsamarbeten. Sveriges behov av att stationera försvarsattachéer i andra EU-länder har minskat, och omvänt ökat utanför EU.

Med stöd från övriga ledningar i Högkvarteret ansvarar Must för försvarsattachéorganisationen och utövar arbetsledning av attachéerna. Must inriktar attachéernas samlade verksamhet och genomför utbildning för tillträdande attachéer.

Must i Almedalen

I juli 2012 gjorde Must debut i Almedalsveckan i Visby, bl.a. genom ett gemensamt seminarium med Säkerhetspolisen. Under seminariet samtalade dåvarande Mustchefen Stefan Kristiansson, Säpos generaldirektör Anders Thornberg

och Lundaforskaren Wilhelm Agrell kring frågor om förändringar i hotbilden mot Sverige, det svenska underrättelse- och säkerhetstjänst-samhället och demokratisk kontroll av detsamma. Omkring 150 åhörare slöt upp till seminariet.

Om Must

Den svenska försvarsmakten har i århundraden samlat in och sammanställt information om förhållanden i utlandet och upplevda hot, inte minst i krigs- och orostider i Europa. År 1905, under pågående unionskris med Norge och Danmark, beslutades att inrätta en stående underrättelsetjänst vid Generalstaben (dåvarande Högkvarteret). Det är detta årtal som ofta ses som startpunkten för den moderna eller samtida svenska underrättelsetjänsten. Den svenska säkerhetstjänsten skapades först ett årtionde senare och organiserades även den vid Generalstaben.

Militära underrättelse- och säkerhetstjänsten (Must) blev till 1994, efter en omorganisering inom Försvarsmakten, och är en del av Högkvarteret. Must har uppdrag direkt från regeringen/Regeringskansliet och från ÖB. Must har en egen anslagspost (ca 700 miljoner kr) och får särskilda föreskrifter från regeringskansliet. Med den skyddsvärda verksamhet som bedrivs, följer också att Must har egna stöd- och ledningsfunktioner.

Försvarsunderrättelsetjänst

Hur och vem som får bedriva försvarsunderrättelsetjänst är reglerat i lagen om försvarsunderrättelseverksamhet (2000:130) och tillhörande förordningar. I Sverige bedrivs försvarsunderrättelseverksamhet av Försvarsmakten/Must, Försvarets radio-

anstalt, Totalförsvarets forskningsinstitut och Försvarets materielverk (avdelningen Teknisk underrättelsetjänst).

Förenklat går verksamheten ut på att hämta in information som sedan bearbetas, analyseras och därefter delges som underrättelser. Lagen ger Must rätt att inhämta information med särskilda metoder – personbaserad och teknisk inhämtning. Rapporteringen ska utgöra ett stöd för svensk utrikes-, säkerhets- och försvarspolitik eller för Försvarsmaktens förmågeutveckling och deltagande i internationella insatser. Underrättelsetjänst ska ge förvarning om hotförändringar, så att beslutsfattarna inte överraskas.

Generellt har Must fått ett bredare arbetsområde sedan mitten av 1990-talet. Det har breddats tematiskt, från det traditionellt militära till att omfatta bl.a. IT-hot, energifrågor, terrorism, sjöröveri och spridning av massförstörelsevapen. Hoten har blivit mer svåravgränsade och även utgående från icke-statliga organisationer, nätverk och enskilda. Vidare har Must fått ett utökat geografiskt arbetsområde som ett resultat av bl.a. internationella krishanteringsinsatser bortom Europa och framväxten av nya stormakter i framför allt Asien.

Revolutioner, terrorattentat, toppmöten, tester av nya vapensystem och andra viktiga säkerhetspolitiska händelser skapar sug efter information och analys. Det allra mesta underrättelsearbetet är dock långsiktigt – inte händelsestyrt. Det handlar om att kartlägga aktörers förmåga och avsikt, förstå de globala och lokala processerna, och därigenom

förutse stegvisa förändringar i den militära och säkerhetspolitiska miljön.

Säkerhetstjänst

I Musts uppdrag avseende militär säkerhetstjänst ligger att följa upp och bedöma säkerhetshotet mot Forsvarsmakten och att arbeta med skyddsåtgärder och säkra kommunikationer (signalskydd) för försvarsintressen. Uppgiften är inte begränsad till Sverige, utan omfattar även svenska förband som deltar i insatser utomlands och försvarsavdelningarna vid de svenska ambassaderna runt om i världen.

Säkerhetshotande verksamhet utgår inte bara från stater, utan även från t.ex. kriminella, aktivister som vill sabotera materiel och motståndsgupper i insatsområdena. IT- och informationssamhällets utveckling har inneburit såväl nya möjligheter som säkerhetsutmaningar för verksamheten. Must har ett nära samarbete med bl.a. Säkerhetspolisen och Rikskriminalpolisen.

I grunden gäller ett förebyggande förhållningssätt för säkerhetstjänstens arbete – att reducera sårbarheter och risker i förväg. Arbetet sker något förenklat utifrån tre utgångspunkter. Det ena kallas säkerhetsunderrättelsetjänst och har ett fokus på kända aktörer. Målet är att få större kunskap om utländska tjänster och deras försök att hämta in information från Forsvarsmakten och dess säkerhetsintressen.

Det andra arbetssättet – säkerhetsskyddstjänst - utgår istället ifrån skyddsobjektet, t.ex. en organisationsenhet eller ett IT-system som ska hantera hemliga uppgifter. Kontroller ute i organisationen respektive utbildning av personal används här som verktyg för att anpassa nivån för informationssäkerhet, tillträdesbegränsning och säkerhetsprövning.

Det tredje benet i säkerhetstjänsten är signalskyddstjänst. Med hjälp av kryptografiska metoder och övriga signalskyddsåtgär-

der försöker man förhindra obehörig insyn i och påverkan av telekommunikations- och IT-system. Musts kontroller av signalskyddet i telekommunikations- och IT-system är en del i det förebyggande signalskyddsarbetet. I Musts uppdrag ligger att leda och samordna signalskyddstjänsten inom det svenska totalförsvaret.

Om insyn, granskning och frågor

Allmänheten saknar detaljerad insyn i Must och dess verksamhet. Detta beror på behovet att hemlighålla organisationens förmåga – inte minst med hänsyn till hotet från utländska underrättelseaktörer – och att underrättelserapporter och säkerhetsskyddsåtgärder normalt sett faller under sekretess. Frågor om sekretess och säkerhetsskydd är reglerade i lagstiftning.

Statens inspektion för försvarsunderrättelseverksamheten (SIUN), liksom Datainspektionen (DI) i vissa avseenden, kontrollerar att Musts verksamhet bedrivs i enlighet med lagstiftning och regeringsbeslut. Dialogen med regeringskansliet, främst genom Enheten för samordning av försvarsunderrättelsefrågor (SUND) på Forsvarsdepartementet, säkerställer att produkterna motsvarar förväntningarna och anpassas när verkligheten ställer nya krav. Musts ekonomiska redovisning och efterlevnad av förvaltningskrav granskas framför allt av Riksrevisionen.

Must tillfrågas löpande av allmänhet och journalister om utvecklingen i olika länder eller då något händer. 2012 var inget undantag. På grund av sekretess är dock Must flera gånger förhindrat att svara på frågor eller kommentera påståenden. Det är framför allt med hänsyn till att skydda inriktning, metoder och källor som vi inte kan svara.

Se mer på www.forsvarsmakten.se/Must

UNDERRÄTTELSETJÄNST
FÖR REGERINGEN & ÖB

UPPTÄCKA & KARTLÄGGA
HOT MOT SVERIGE

FÖRVARNA OM
FÖRÄNDRINGAR I HOTBILDEN

STÖDJA
INTERNATIONELLA INSATSER

BIDRA TILL FÖRSVARSMAKTENS
UTVECKLING

MILITÄR SÄKERHETSTJÄNST

SKYDDA SVENSKA
FÖRSVARSENTRESSEN

SÄKRA KOMMUNIKATIONER

HUVUDMAN FÖR
FÖRSVARSAATTACHÉER

FÖRSVARSMAKTEN

107 85 Stockholm, tel 08-788 75 00

www.forsvarsmakten.se